

●

Ks. Krzysztof Kwaśniewicz
Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy

***Munus sanctificandi* w czasie pandemii COVID-19 w Polsce w 2020 r. Część I – Chrzest i bierzmowanie¹**

**The *Munus sanctificandi* During the COVID-19 Pandemic
in Poland in 2020.
Part I: Baptism and Confirmation**

„Nadzwyczajny ustawodawca”, jak można by nazwać małego znanego wirusa SARS-CoV-2, w sposób zdecydowany wpłynął na życie Kościoła katolickiego w 2020 r. w wielu aspektach jego funkcjonowania, a szczególnie w *munus sanctificandi*.

Szybkie rozprzestrzenianie się wirusa pozostawiło swój ślad w wielu wymiarach życia społecznego narodów, wprowadzając różne limity w funkcjonowaniu urzędów publicznych, szpitali, szkół, sklepów, restauracji i innych. Wiele z nich zostało zamkniętych. Ponadto różne państwa i poszczególne regiony zamknęły swoje granice i ograniczyły możliwość przemieszczania się. Wprowadzone zostały także dyspozycje dotyczące obowiązkowego używania maseczek ochronnych, dezynfekcji rąk oraz konieczności zachowywania dystansu społecznego.

Ponieważ wirus szybko rozprzestrzenił się na wszystkie kontynenty, 11 marca 2020 r. Światowa Organizacja Zdrowia ogłosiła pandemię COVID-19 spowodowaną wirusem SARS-CoV-2.

Ta nowa i niezwykła sytuacja pandemiczna stała się szczególnym wyzwaniem dla rządzących oraz służby zdrowia poszczególnych krajów, tak aby szybko opracować i wprowadzić specjalne przepisy bezpieczeństwa w celu zapewnienia ochrony zdrowia i życia obywateli. Odpowiednie środki

¹ Pierwsza część z serii artykułów dotyczących życia sakramentalnego w czasie pandemii COVID-19 w Polsce w 2020 r., napisanych na podstawie rozprawy doktorskiej autora: *La vita sacramentale ed altri atti di culto nella normativa ecclesiale e statale durante il pericolo epidemiologico in Polonia nel 2022*, obronionej 21.06.2022 r. na Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu w Rzymie, opublikowanej 23.10.2023 r. w Rzymie.

różniły się w poszczególnych krajach: od bardzo rygorystycznych, jak na kontynencie azjatyckim i w Australii, po raczej liberalne, jak w Szwecji czy na Białorusi.

Ta wyjątkowa sytuacja, która była zupełnie nowa na całym świecie, spowodowała wprowadzenie przez władze państwowe ograniczeń w organizowaniu i prowadzeniu publicznego kultu religijnego, aż do jego zakazania w niektórych krajach.

W obliczu takich przepisów państwowych hierarchowie Kościoła katolickiego, zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym, zostali zobowiązani do szybkiego przygotowania konkretnych norm i wprowadzenia ich w życie.

W tym pandemicznym kontekście, z którym mieliśmy do czynienia również w Polsce, wraz z uchwaleniem państwowych przepisów sanitarnych polscy biskupi oraz Konferencja Episkopatu Polski stanęli przed wyzwaniem ustanowienia przepisów i norm zapewniających ciągłość *munus sanctificandi* oraz organizację życia duszpasterskiego zgodnie z rozporządzeniami państwowymi.

Należy zauważyć, że od zakończenia II wojny światowej w historii Polski, jak i wielu innych krajów, nie spotyka się tak dynamicznych, skomplikowanych i poważnych okoliczności, wpływających na życie całego społeczeństwa, które dawałyby podstawę do ograniczenia możliwości sprawowania kultu religijnego w skali kraju. (W Polsce, wraz z ogłoszeniem stanu wojennego 13 grudnia 1981 r., komunistyczne władze państwowe wprowadziły pewne ograniczenia w podróżowaniu między regionami i zakaz świętowania w czasie godziny milicyjnej, ale nie miało to aż tak znaczącego wpływu na organizację życia duszpasterskiego).

Dynamiczny charakter rozprzestrzeniania się wirusa oraz brak standardów i metod ochrony sanitarnej na tak szeroką skalę przysporzyły władzom cywilnym, a także kościelnym, nie lada trudności w przygotowaniu i stosowaniu odpowiednich regulacji.

Pomimo coraz bardziej skomplikowanej sytuacji epidemiologicznej, polski rząd nigdy nie zakazał całkowicie publicznego kultu religijnego ani udziału w nim wiernych. Radykalnie ograniczył jednak liczbę uczestników, zawsze z zachowaniem obowiązku przestrzegania przepisów sanitarnych i dystansu społecznego.

Polscy biskupi stanęli zatem przed trudnym zadaniem zastosowania przepisów państwowych do realizacji nadprzyrodzonej misji Kościoła, związanej z uczestnictwem wiernych w sakramentach, przy jednoczesnej ochronie przed zakażeniem wirusem SARS-CoV-2.

W artykule podjęto kwestię, w jaki sposób przepisy wydane przez Kościół w Polsce² w kontekście kryzysu pandemicznego w 2020 r. były zgodne z przepisami państwowymi³ i jak zapewniały możliwość sprawowania siedmiu sakramentów Kościoła katolickiego. Przyjrano się także, w jaki sposób normy te wpłynęły na sprawowanie innych aktów kultu, a także na całokształt życia duszpasterskiego.

Sakrament chrztu

Chrzest święty, będący bramą sakramentów⁴, w polskiej rzeczywistości duszpasterskiej udzielany jest w większości przypadków nowo narodzonym dzieciom. Uroczystość ta prawie zawsze ma miejsce podczas niedzielnej Eucharystii, a chrztu udziela się jednemu lub często kilkorgu dzieciom. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że od 1989 r., zgodnie z postanowieniami KEP, pominięto namaszczenie olejem katechumenów oraz obrzęd *Effatha*⁵.

Zgodnie z normą KPK, przejętą przez przepisy liturgiczne Kościoła w Polsce, wymaga się, aby przed udzieleniem chrztu rodzice i chrzestni zostali odpowiednio przygotowani i pouczeni o obowiązkach wynikających z tego sakramentu, a także o samej celebracji obrzędu⁶.

Ze względu na ograniczenia zdrowotne katecheza przedchrzcielna została odwołana, podobnie jak pozostałe spotkania w ramach formacji religijnej⁷.

² Głównym analizowanym źródłem były dyspozycje KEP, które były w pewien sposób punktem wyjścia do wydawanej normatywy diecezjalnej. Zob. Rada Stała KEP, Zarządzenie nr 1/2020 Rady Stałej KEP z dnia 12 marca 2020 r., „Akta KEP”, 32 (2020), s. 128–129.

³ Rozporządzenia Ministra Zdrowia była źródłem podstawowym dla kolejnych decyzji państwowych. Na ich mocy został ogłoszony stan zagrożenia epidemiologicznego, a następnie stan epidemii, który wprowadzał limity liczby osób w miejscach kultu religijnego. Zob. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemiologicznego (Dz.U. z 2020 r., poz. 433); Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. z 2020 r., poz. 491).

⁴ „*Can. 96. Baptismo homo Ecclesiae Christi incorporatur et in eadem constituitur persona, cum officiis et iuribus quae christianis, attentata quidem eorum condicione, sunt propria, quatenus in ecclesiastica sunt communione et nisi obstet lata legitime sanctio*”. Zob. J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, Księga I: *Normy ogólne*, Poznań 2003, s. 164–166.

⁵ Zob. *Obrzędy chrztu dzieci. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, wyd. 3. zmienione i poprawione, Katowice 2018.

⁶ „*Can. 851, 2° Baptismi celebratio debite praeparetur oportet; itaque: 2° infantis baptizandi parentes, itemque qui munus patrini sunt suscepturi, de significatione huius sacramenti deque obligationibus cum eo cohaerentibus rite edoceantur; parochus per se vel per alios curet ut ita pastoralibus monitionibus, immo et communi precatione, debite parentes instruantur, plures adunando familias atque, ubi fieri possit, eas visitando*”. Zob. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, vol. II, Trento 2011³, s. 102–103; B.F. Pighin, *Diritto sacramentale canonico*, Venezia 2016, s. 121–122.

⁷ Zob. Biskup Zielonogórsko-Gorzowski, *Zrządzenie dotyczące posług duszpasterskich podczas epidemii*, 26.03.2020, „*Ecclesiastica*”, 30 (2020) 2, s. 86–92.

Możliwość przeniesienia celebracji chrztu w czasie

KPK w kan. 856, podejmując tradycję Kościoła, zaleca, aby celebracja chrztu świętego odbywała się w niedzielę lub podczas Wigilii Paschalnej, zaznaczając jednak, że może być ona sprawowana w dowolnym dniu⁸.

W nadzwyczajnych okolicznościach spowodowanych pandemią oraz ograniczeniami sanitarnymi, które wprowadziły dyspensę od wspomnianego wyżej obowiązku niedzielnego, kilku biskupów⁹ chciało, aby chrzty zaplanowane na niedziele w pierwszych miesiącach pandemii zostały przeniesione na bezpieczniejszy czas. Powtórzyli jednak potrzebę udzielania chrztu *in periculo mortis*¹⁰: *O ile nie istnieje zagrożenie życia, ani nie zachodzi inna nagląca potrzeba, wskazane jest przełożenie daty chrztów*¹¹.

Odnosząc się do kwestii udzielania sakramentu podczas Wigilii Paschalnej, która dotyczyła głównie dorosłych katechumenów, Prezydium KEP stwierdziło, że *Chrzty katechumenów mogą być sprawowane z zachowaniem środków ostrożności co do kontaktu bezpośredniego. Natomiast, zgodnie z tradycją Kościoła mogą one mieć miejsce także w uroczystość Zesłania Ducha Świętego*¹². W praktyce wydaje się, że jedynie arcybiskup częstochowski przyjął te wskazania, zezwalając na udzielanie chrztu podczas Wigilii Paschalnej, pod warunkiem zachowania niezbędnych przepisów

⁸ „*Can. 856. Licet baptismus quolibet die celebrari possit, commendatur tamen ut ordinarie die dominica aut, si fieri possit, in vigilia Paschatis, celebretur*”. Zob. A. Marzosa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocana, (a cura di), *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. III/1, s. 445.

⁹ Zob. Biskup Sandomierski, *Komunikat dotyczący posługi w czasie epidemii*, KDS, 113 (2020) 3–4, s. 46; Biskup Płocki, *Zarządzenie w odpowiedzi na komunikat Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski z dnia 13 marca 2020 roku*, 13.03.2020, „Okólnik”, 11 (2020), s. 76; Biskup Elbląski, *Wskazania Biskupa Elbląskiego*, 24.03.2020, EWD, 62 (2020), s. 58; Biskup Pelpliński, *Wskazania dotyczące dyscypliny sakramentów i sakramentaliów w Diecezji Pelplińskiej w czasie stanu zagrożenia epidemicznego*, 25.03.2020, KKDP, 13 (2020), s. 45; Biskup Włocławski, *Zarządzenie w sprawie duszpasterstwa w stanie epidemii*, 25.03.2020, [online], [dostępny: 1587548780.pdf (diecezja.wloclawek.pl)], [dostęp: 25.03.2020]; Biskup Zielonogórsko-Gorzowski, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 89; Biskup Koszalińsko-Kołobrzeski, *Wskazania dotyczące odpowiednich zachowań w związku z zagrożeniem rozprzestrzeniania się koronawirusa SARS-CoV-2, Wielki Tydzień i Triduum Paschalne (nr 5 z dnia 03.04.2020 r.)*, 3.04.2020, KKWD, 48 (2020) 2, s. 88; Biskup Gliwicki, *Dekret dotyczący przedłużenia postanowień dekretu z 25 marca 2020 r.*, 11.04.2020, WDG, 29 (2020) 1, s. 112.

¹⁰ Zob. Biskup Elbląski, *Wskazania...*, 24.03.2020, s. 58; Biskup Płocki, *Zarządzenie w sprawie sprawowania czynności liturgicznych w czasie stanu epidemii, zaktualizowane dnia 26 marca 2020 r.*, 26.03.2020, „Okólnik”, 12 (2020), s. 90; Biskup Zielonogórsko-Gorzowski, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 89; Biskup Gliwicki, *Dekret dotyczący wytycznych w związku z ogłoszeniem stanu epidemicznego w Polsce*, 14.03.2020, WDG, 29 (2020) 1, s. 112.

¹¹ Biskup Sandomierski, *Komunikat...*, s. 46.

¹² Prezydium KEP, *Wskazania odnośnie do sprawowania czynności liturgicznych w najbliższych tygodniach*, 21.03.2020, „Akta KEP”, 32 (2020), s. 139.

bezpieczeństwa¹³. Większość biskupów¹⁴ odradziła jednak taką celebrację: *Nie zaleca się używania pokropień ani sprawowania sakramentu chrztu*¹⁵.

Obostrzenia sanitarne podczas udzielania chrztu

W okolicznościach, w których możliwe było sprawowanie sakramentu chrztu, wydawano pewne zalecenia sanitarne, których należało przestrzegać podczas celebracji. Przede wszystkim zalecano, aby chrztu udzielać poza mszą świętą, z zachowaniem odpowiednich państwowych przepisów sanitarnych, w tym limitu uczestników¹⁶: *W przypadku chrztów, gdyby było więcej dzieci, sakramentu należy udzielić w grupach nieprzekraczających 50 osób. Sakramentu chrztu udzielamy poza Mszą Świętą*¹⁷, jak również: *Na-*

¹³ Zob. Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Zarządzenie w sprawie sprawowania sakramentów świętych oraz organizacji pracy duszpasterskiej w ostatnich tygodniach Wielkiego Postu, w Wielkim Tygodniu i w czasie Triduum Paschalnego*, 25.03.2020, WAC, 94 (2020) 1, s. 151.

¹⁴ Zob. Arcybiskup Metropolita Przemyski, *Zarządzenie z 25 marca 2020 r.*, 25.03.2020, [online], [dostępny: przemyska.pl/2020/03/25/zarządzenie-metropolity-przemyskiego-z-25-marca-2020-r], [dostęp: 25.03.2020]; Metropolita Warmiński, *Dekret w sprawie duszpasterstwa w stanie epidemii*, 26.03.2020, WWA 69 (2020) 157, s. 90; Biskup Warszawsko-Praski, *Normy liturgiczne – Wielki Tydzień i Triduum Paschalne*, 27.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.waw.pl/6934], [dostęp: 27.03.2020]; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret na Wielki Tydzień i Święte Triduum Paschalne Roku Pańskiego 2020*, 27.03.2020, [online], [dostępny: wiara.pl/files/20/03/27/309615_pj9k_i_Triduum_Paschalne_27032020.pdf], [dostęp: 29.10.2021]; Biskup Włocławski, *Dekret o obchodach Świąt Wielkanocnych w stanie epidemii*, 28.03.2020, [online], [dostępny: 1587548690.pdf (diecezja.wloclawek.pl)], [dostęp: 28.03.2020]; Biskup Kaliski, *Dekret w sprawie duszpasterstwa i sprawowania liturgii w czasie stanu epidemii*, 30.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.kalisz.pl/news/dekret-biskupa-kaliskiego-w-sprawie-duszpasterstwa-i-sprawowania-liturgii-w-czasie-stanu-epidemii], [dostęp: 26.10.2021]; Biskup Sandomierski, *Zarządzenie dotyczące celebracji liturgicznych Wielkiego Tygodnia*, 31.03.2020, KDS, 113 (2020) 3–4, s. 59; Kuria bydgoska, *Komunikat*, 3.04.2020, [online], [dostępny: diecezja.bydgoszcz.pl/2020/04/03/wskazania-triduum/], [dostęp: 4.04.2020].

¹⁵ Arcybiskup Metropolita Poznański, *Dekret w sprawie duszpasterstwa w stanie epidemii*, 24.03.2020, MKAP, 121 (2020) 3, s. 175.

¹⁶ Zob. Biskup Bielsko-Żywiecki, *Instrukcja dla Księży po wprowadzeniu stanu zagrożenia epidemicznego – 14 marca 2020*, 14.03.2020, RDBŻ, 27 (2020) 2, s. 53; Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Prymas Polski, *Rozporządzenie szczegółowe dotyczące wykonywania posługi duszpasterskiej w stanie zagrożenia epidemicznego w Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, 19.03.2020, WAG, 125 (2020) 1, s. 99; Kuria rzeszowska, *Komunikat z 20 marca 2020 r.*, 20.03.2020, „Zwiastowanie”, 29 (2020) 1, s. 146; Biskup Zamojsko-Lubaczowski, *Najnowsze zalecenia w związku z zagrożeniem epidemicznym*, 20.03.2020, ZID, 29 (2020) 1, s. 84; Biskup Włocławski, *Zarządzenie w związku z wprowadzeniem stanu epidemii w Polsce*, 21.03.2020, [online], [dostępny: 1587626884.pdf (diecezja.wloclawek.pl)], [dostęp: 21.03.2020]; Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Zarządzenie...*, 25.03.2020, s. 151; Biskup Pelpliński, *Wskazania...*, 25.03.2020, s. 45; Metropolita Białostocki, *Zarządzenie odnośnie do sprawowania czynności liturgicznych w stanie epidemii*, 26.03.2020, WKAB, 48 (2020) 1, s. 90; Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 90; Biskup Zielonogórsko-Gorzowski, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 89; Biskup Tarnowski, *Dekret dotyczący sprawowania posługi duszpasterskiej i liturgicznej w Wielkim Tygodniu*, 31.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.tarnow.pl/index.php/wiadomosci/item/7592-dekret-biskupa-tarnowskiego-dotyczacy-sprawowania-poslugi-duszpasterskiej-i-liturgicznej-w-wielkim-tygodniu], [dostęp: 31.03.2020]; Biskup Koszalińsko-Kołobrzeski, *Wskazania...*, 3.04.2020, s. 88; Biskup Gliwicki, *Dekret...*, 11.04.2020, s. 112.

¹⁷ Biskup Bielsko-Żywiecki, *Instrukcja dla Księży po wprowadzeniu stanu zagrożenia epidemicznego – 14 marca 2020*, 14.03.2020, RDBŻ, R. XXVII, 2 (2020), s. 53.

leży zachować zarządzenia władz państwowych dotyczące liczby uczestników zgromadzenia¹⁸.

Co więcej, w przypadkach, gdy było kilkoro dzieci do ochrzczenia, odradzano wspólną celebrację¹⁹, wskazując na indywidualną celebrację, zawsze poza mszą świętą i z zachowaniem odstępów czasowych między chrztami: *Celebracja sakramentu chrztu świętego powinna odbywać się poza Mszą Świętą. Jeżeli danego dnia jest więcej chrztów – nie należy organizować chrztów zbiorowych, ale udzielać chrztu pojedynczo w odpowiednich odstępach czasowych*²⁰.

Niektórzy biskupi²¹ wprowadzili obowiązek używania zawsze świeżej wody, pobłogosławionej *ad hoc* na każdy chrzest: *W liturgii chrzcielnej wodę należy każdorazowo zmienić i poświęcić. Nie można używać wody wcześniej poświęconej*²². W niektórych przypadkach²³ znajdujemy również nakaz dezynfekcji naczyń liturgicznych przed i po każdej ceremonii chrztu: *Należy bezwzględnie dezynfekować przed i po użyciu naczynia używane do liturgii chrzcielnej*²⁴.

W przepisach powtórzono pewne ogólne normy sanitarne, takie jak stosowanie masek²⁵: *Można udzielać chrztu i błogosławić małżeństwa, ale przy*

¹⁸ Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Prymas Polski, *Rozporządzenie...*, 19.03.2020, s. 99.

¹⁹ Zob. Biskup Włocławski, *Zarządzenie...*, 21.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl]; Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Zarządzenie...*, 25.03.2020, s. 151; Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 90; Biskup Tarnowski, *Dekret...*, 31.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.tarnow.pl]; Biskup Koszalińsko-Kołobrzeski, *Wskazania...*, 3.04.2020, s. 89; Biskup Gliwicki, *Dekret...*, 11.04.2020, s. 112; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret dotyczący posługi duszpasterskiej w czasie epidemii*, 27.03.2020, [online], [dostępny: archidiecezja.wroc.pl/pliki/dekret27032020.pdf], [dostęp 27.03.2020].

²⁰ Biskup Włocławski, *Zarządzenie...*, 21.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl].

²¹ Zob. Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Prymas Polski, *Rozporządzenie...*, 19.03.2020, s. 99; Kuria kaliska, *Wskazania dotyczące celebracji sakramentów i sakramentaliów w związku ze stanem epidemii*, 20.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.kalisz.pl/news/wskazania-dotyczace-celebracji-sakramentow-i-sakramentaliow-w-zwiazku-ze-stanem-epidemii], [dostęp: 26.10.2021]; Kuria rzeszowska, *Komunikat...*, 20.03.2020, s. 146; Biskup Zamojsko-Lubaczowski, *Najnowsze zalecenia...*, 20.03.2020, s. 84; Biskup Włocławski, *Zarządzenie...*, 21.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl]; Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Zarządzenie...*, 25.03.2020, s. 151; Biskup Pelpliński, *Wskazania...*, 25.03.2020, s. 45; Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 90; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret...*, 27.03.2020, [online], [dostępny: archidiecezja.wroc.pl]; Biskup Koszalińsko-Kołobrzeski, *Wskazania...*, 3.04.2020, s. 89; Biskup Gliwicki, *Dekret...*, 11.04.2020, s. 112; Administrator Apostolski, *Wskazania duszpasterskie w Archidiecezji Gdańskiej*, 16.10.2020, MAG, 115 (2021) 1–3, s. 173; Biskup Elbląski, *Wskazania duszpasterskie*, 17.10.2020, EWD, 63 (2020), s. 68.

²² Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Prymas Polski, *Rozporządzenie...*, 19.03.2020, s. 99.

²³ Zob. Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 90; Biskup Koszalińsko-Kołobrzeski, *Wskazania...*, 3.04.2020, s. 89; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret...*, 27.03.2020, [online], [dostępny: archidiecezja.wroc.pl].

²⁴ Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 90.

²⁵ Zob. Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 91; Biskup Elbląski, *Wskazania na czas wielkanocny*, 18.04.2020, EWD, 62 (2020), s. 65; Biskup Sandomierski, *Zarządzenie dotyczące przestrzegania nowych rozporządzeń sanitarnych związanych z epidemią*, 20.04.2020, KDS, 113 (2020) 3–4,

zachowaniu obowiązujących przepisów sanitarnych. Dobrze byłoby, gdyby podczas głównej czynności chrztu [zbliżając się do dziecka i rodziców] lub błogosławienia małżeństwa, kapłan występował w maseczce²⁶, oraz konieczność dezynfekowania rąk²⁷. Namaszczenie krzyżem powinno być poprzedzone i zakończone dezynfekcją dłoni kapłana²⁸.

Sakrament bierzmowania

Obrzęd celebracji sakramentu bierzmowania, a także zasady dotyczące właściwego przygotowania kandydatów regulują w Polsce normy kanoniczne²⁹ oraz wytyczne KEP wydane w 2017 r.³⁰ Należy zaznaczyć, że zgodnie z tradycją sakrament ten udzielany jest młodzieży, a w szczególnych przypadkach także osobom dorosłym. Przygotowanie zalecane przez KEP różni się w poszczególnych diecezjach, odbywa się w okresie od roku do trzech lat, poprzez konkretne spotkania katechetyczne organizowane w parafiach.

Warto zauważyć, że sama celebracja sakramentu bierzmowania jest w Polsce zwyczajowo sprawowana przez biskupów i odbywa się przez cały rok, często w połączeniu z wizytacją kanoniczną w parafiach.

W tej części artykułu starano się przedstawić, w jaki sposób potrzeba odpowiedniego przygotowania i samej celebracji sakramentu została zrealizowana w okresie pandemii.

Kwestia przygotowania kandydatów do bierzmowania

Ograniczenia sanitarne z początku marca 2020 r. uniemożliwiły organizowanie uroczystości bierzmowania w sposób wspólnotowy. Już 12 marca Rada Stała KEP wskazała na potrzebę przełożenia w odpowiednim czasie

s. 78; Administrator Apostolski, *Wskazania...*, 16.10.2020, s. 173; Biskup Elbląski, *Wskazania...*, 17.10.2020, s. 68.

²⁶ Biskup Elbląski, *Wskazania...*, 18.04.2020, s. 65.

²⁷ Zob. Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 90; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret...*, 27.03.2020, [online], [dostępny: archidiecezja.wroc.pl]; Biskup Opolski, *Dekret o przebiegu Wielkiego Tygodnia i Wielkanocy w Diecezji Opolskiej*, 3.04.2020, [online], [dostępny: diecezja.opole.pl /index.php/homepage/kronika/18-kronikarskie/2536-dekret-o-przebiegu-wielkiego-tygodnia-i-wielkanocy-w-diecezji-opolskiej], [dostęp: 8.09.2021]; Administrator Apostolski, *Wskazania...*, 16.10.2020, s. 173; Biskup Elbląski, *Wskazania...*, 17.10.2020, s. 68.

²⁸ Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret...*, 27.03.2020, [online], [dostępny: archidiecezja.wroc.pl].

²⁹ „*Can. 889 §2. Extra periculum mortis, ut quis licite confirmationem recipiat, requiritur, si rationis usu polleat, ut sit apte institutus, rite dispositus et promissiones baptismales renovare valeat*”. Zob. P.V. Pinto (a cura di) *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Città del Vaticano 2001², s. 549.

³⁰ Zob. KEP, *Wskazania dotyczące przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania*, „Akta KEP”, 29 (2017), s. 65–70.

wszystkich celebracji zaplanowanych do 29 marca³¹. Kilku biskupów³² zastosowało się do tego wskazania. W późniejszym czasie KEP nie wydawała już żadnych wskazań dotyczących celebracji sakramentu bierzmowania, dlatego też wiele wytycznych odnosiło się do wskazań dotyczących sposobu przygotowania dzieci do Pierwszej Komunii Świętej³³.

Okoliczności narzucone przez pandemię, w tym zawieszenie celebracji sakramentu i związanych z nim spotkań formacyjnych, skłoniły biskupów do ponownego podkreślenia odpowiedzialności rodziców za przygotowanie dzieci do bierzmowania poprzez katechezę rodzinną³⁴, m.in. z wykorzystaniem odpowiednich pomocy katechetycznych, dostępnych przez Internet. Rodziny zostały zaproszone do poświęcenia większej ilości czasu na wspólną modlitwę i wyjaśnianie zasad wiary: *Z racji na zawieszenie katechezy parafialnej przygotowującej do (...) bierzmowania, rodzice przejmują obowiązek kontynuacji przygotowania swoich dzieci poprzez wspólną modlitwę w rodzinie, wyjaśnienie prawd wiary i katechezę domową, uzupełniającą katechizację szkolną realizowaną w sposób zdalny. Można ich wesprzeć poprzez udostępnienie stosownych materiałów, np. drogą elektroniczną*³⁵.

Uznano to za dobre uzupełnienie katechezy realizowanej w szkole, która w tamtym czasie odbywała się zdalnie. Niektórzy biskupi podkreślali celowość szkoleń multimedialnych³⁶.

³¹ Zob. Rada Stała KEP, *Zarządzenie...* 12.03.2020, s. 129.

³² Zob. Biskup Bielsko-Żywiecki, *Komunikat w związku z zagrożeniem epidemiologicznym*, 12.03.2020, RDBŻ, 27 (2020) 2, s. 51; Biskup Elbląski, *Postanowienia w związku z koronawirusem*, 12.03.2020, EWD, 62 (2020), s. 54; Kuria kielecka, *Komunikat w związku z epidemią koronawirusa*, 12.03.2020, KPD, 96 (2020) 1, s. 135; Biskup Warszawsko-Praski, *Dyspozycje w związku z pandemią koronawirusa*, 12.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.waw.pl/6897/], [dostęp: 12.03.2020]; Biskup Ełcki, *Komunikat dotyczący przeżywania okresu Wielkiego Postu w czasie obostrzeń epidemicznych*, 13.03.2020, KUDE, 1 (2020), s. 75; Kuria wrocławska, *Komunikat z 13 marca 2020 r., godzina 21.00*, 13.03.2020, [online], [dostępny: 1587627860.pdf (diecezja.wloclawek.pl/)], [dostęp: 13.03.2020]; Biskup Sosnowiecki, *List odnośnie do zagrożenia koronawirusem*, 13.03.2020, ODI, 1 (2020), s. 11; Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Zarządzenie w sprawie działalności duszpasterskiej w związku z ogłoszeniem na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego*, 14.03.2020, WAC 94 (2020) 1, s. 133; Biskup Gliwicki, *Dekret...*, 14.03.2020, s. 99; Biskup Koszalińsko-Kołoński, *Wskazania dotyczące odpowiednich zachowań w związku z zagrożeniem wprowadzeniem stanu zagrożenia epidemicznego w Polsce (nr 4 z dnia 14.03.2020 r.)*, 14.03.2020, KKWD, 48 (2020) 1, s. 113; Biskup Tarnowski, *Dekret po wprowadzeniu stanu epidemicznego w Polsce*, 14.03.2020, „Currenda”, 170 (2020) 1, s. 64; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret...*, 27.03.2020, [online], [dostępny: archidiecezja.wroc.pl/].

³³ Ta kwestia zostanie poruszona w kolejnym artykule traktującym o Eucharystii.

³⁴ „*Can. 890. Fideles tenentur obligatione hoc sacramentum tempestive recipiendi; curent parentes, animarum pastores, praesertim parochi, ut fideles ad illud recipiendum rite instruantur et opportuno tempore accedant*”. Zob. P.V. PINTO (a cura di), *Commento...*, s. 549.

³⁵ Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Zarządzenie...*, 25.03.2020, s. 148.

³⁶ Zob. Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 91; Biskup Pelpliński, *Wskazania...*, 25.03.2020, s. 47; Kuria krakowska, *Komunikat w sprawie pierwszej Komunii Świętej i bierzmowania*, 28.03.2020,

Później, wraz z poprawą sytuacji epidemiologicznej i względnym złagodzeniem restrykcji, możliwy był powrót do spotkań formacyjnych w parafiach³⁷, także w celu nadrobienia spotkań zawieszonych w poprzednich miesiącach: *Podobne warunki winny być spełnione w przygotowaniu do przyjęcia sakramentu bierzmowania, gdy nie został on udzielony we wcześniej ustalonym terminie z powodu epidemii. Obecnie mogą być wznowione spotkania z kandydatami i z zachowaniem obowiązujących zasad bezpieczeństwa, dokończony proces formacji. Należy odbyć przynajmniej kilka spotkań, zaprosić do uczestnictwa w liturgii niedzielnej oraz w okresowych nabożeństwach, po czym podjąć decyzję o dopuszczeniu do przyjęcia sakramentu*³⁸.

Kwestia daty celebracji bierzmowania

Jeśli chodzi o datę uroczystości, to po rozpoczęciu pandemii wszystkie bierzmowania zaplanowane do 29 marca zostały zawieszane, a biskupi postanowili w niektórych diecezjach zawiesić jego celebrację do czasu jej odwołania³⁹. Na uwagę w tym przypadku zasługuje jednak rozwiązanie zaproponowane przez biskupa sandomierskiego: *Udzielenie Sakramentu Bierzmowania pozostaje zawieszane do odwołania. Gdyby jednak na skutek wielkiej potrzeby duchowej kandydata lub innych niecierpiących zwłoki okoliczności było wskazane udzielenie wspomnianego sakramentu w najbliższym czasie, należy przedstawić sprawę Księdzu Biskupowi*⁴⁰.

W niektórych diecezjach postanowiono zawiesić wizytacje kanoniczne i bierzmowania do Wielkanocy⁴¹. W innych Kościołach partykularnych

[online], [dostępny: diecezja.pl/aktualnosci/komunikat-w-sprawie-pierwszej-komunii-swietej-i-bierzmowanie/], [dostęp: 28.03.2020].

³⁷ Zob. Biskup Zielonogórsko-Gorzowski, *Zarządzenie dotyczące programu duszpasterskiego diecezji zielonogórsko-gorzowskiej w czasie epidemii*, 30.05.2020, „Ecclesiastica”, 30 (2020) 2, s. 102; Metropolita Gdański, *Dekret dotyczący posługi liturgiczno-duszpasterskiej po zniesieniu limitów uczestników liturgii*, 3.06.2020, MAG, 114 (2020) 7–9, s. 129–136; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret dotyczący posługi duszpasterskiej w stanie epidemii*, 5.06.2020, online], [dostępny: oltaszyn.archidiecezja.wroc.pl/ogloszenia/dekret_o_posludze_duszpasterskiej05062020.pdf], [dostęp: 29.10.2021].

³⁸ Biskup Drohiczyński, *Szóste zarządzenie o organizacji duszpasterstwa w okresie łagodzenia zakazów epidemicznych*, 20.05.2020, WD, 33 (2020) 1, s. 190.

³⁹ Zob. Biskup Warszawsko-Praski, *Komunikat w sprawie profilaktyki zagrożeń związanych z ogłoszoną pandemią koronawirusa*, 12.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.waw.pl/6896], [dostęp: 12.03.2020]; Biskup Koszalińsko-Kołobrzegi, *Wskazania...*, 14.03.2020, s. 113; Biskup Zielonogórsko-Gorzowski, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 89; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret...*, 27.03.2020, [online], [dostępny: archidiecezja.wroc.pl]; Metropolita Białostocki, *Zarządzenie...*, 17.04.2020, WKAB, 48 (2020) 2, s. 82.

⁴⁰ Biskup Sandomierski, *Zarządzenie...*, 20.04.2020, s. 79.

⁴¹ Zob. Biskup Pelpliński, *Wskazania...*, 25.03.2020, s. 44; Biskup Drohiczyński, *Trzecie zarządzenie związane z panującym w Polsce stanem epidemii*, 24.03.2020, WD, 33 (2020) 1, s. 176; Biskup Płocki, *Zarządzenie...*, 26.03.2020, s. 91.

zdecydowano się odłożyć celebrację bierzmowania na późniejszy termin, nie podając konkretnego terminu, a uzależniając go od ogólnej poprawy sytuacji epidemiologicznej⁴². Kilku biskupów wskazało, że ponownie kwestia celebracji może zostać poddana ocenie po wznowieniu lekcji szkolnych⁴³. Wreszcie, niektórzy hierarchowie zdecydowali się przenieść uroczystości po wakacjach letnich 2020 r. lub po zniesieniu stanu epidemii⁴⁴.

W drugiej fazie pandemii ponownie powróciła kwestia terminu celebracji sakramentu bierzmowania. W analizowanym materiale źródłowym nie odnaleźliśmy wiele precyzyjnych wskazań w tej kwestii. Pojawiły się jedynie pojedyncze zalecenia dotyczące odwołania⁴⁵ lub przeniesienia celebracji na wiosnę⁴⁶.

Udzielanie bierzmowania

Należy pokrótce przeanalizować przepisy dotyczące obrzędu celebracji sakramentu bierzmowania w kontekście sytuacji pandemicznej w Polsce. Przypomnieć trzeba, że zgodnie z kan. 882 KPK zwyczajnym szafarzem

⁴² Zob. Biskup Bielsko-Żywiecki, *Komunikat...*, 12.03.2020, s. 51; Biskup Ełcki, *Komunikat...*, 13.03.2020, s. 75; Biskup Łowicki, *Dekret w związku z zagrożeniem koronawirusem*, 13.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.lowicz.pl/dekret-biskupa-lowickiego-w-zwiazku-z-zagrozeniem-koronawirusem/], [dostęp: 13.03.2020]; Biskup Elbląski, *Wskazania Biskupa Elbląskiego*, 24.03.2020, EWD, 62 (2020), s. 58; Arcybiskup Metropolita Lubelski, *Zalecenia duszpasterskie na czas trwania stanu epidemii*, 25.03.2020, „Memoranda”, 94 (2020) 1, s. 154; Arcybiskup Metropolita Łódzki, *Zarządzenie dotyczące I. Komunii Świętych i Sakramentu Bierzmowania*, 31.03.2020, WAŁ, 44 (2020) 3, s. 151.

⁴³ Zob. Kuria rzeszowska, *Komunikat...*, 20.03.2020, s. 145; Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Zarządzenie...*, 25.03.2020, s. 148; Biskup Legnicki, *Zarządzenie w sprawie duszpasterstwa w stanie pandemii z 27 marca 2020 roku*, 27.03.2020, LWD, 29 (2020) 2, s. 63; Biskup Bielsko-Żywiecki, *Wskazania duszpasterskie – 18 kwietnia 2020*, 18.04.2020, RDBŻ, 27 (2020) 2, s. 85; Kuria krakowska, *Komunikat...*, 28.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.pl]; Kuria pelplińska, *Wskazania w sprawie sakramentu bierzmowania oraz przyjęcia dzieci do I Komunii Świętej w czasie epidemii*, 15.04.2020, KKDP, 16 (2020), s. 63.

⁴⁴ Zob. Biskup Opolski, *Dekret regulujący kwestie duszpasterskie*, 24.03.2020, [online], [dostępny: diecezja.opole.pl/index.php/homepage/kronika/18-kronikarskie/2519-dekret-biskupa-opolskiego-regulujacy-kwestie-duszpasterskie], [dostęp: 8.09.2021]; Biskup Koszalińsko-Kołobrzeski, *Wskazania...*, 3.04.2020, s. 89; Biskup Drohiczyński, *Czwarte zarządzenie o organizacji duszpasterstwa w stanie epidemii*, 3.04.2020, WD, 33 (2020) 1, s. 184; Kuria rzeszowska, *III niedziela Wielkanocna 26.04.2020 r.*, 23.04.2020, „Zwiastowanie”, 29 (2020) 2, s. 96; Biskup Gliwicki, *Dekret...*, 11.04.2020, s. 112; Kuria przemyska, *Komunikat*, 27.04.2020, [online], [dostępny: przemyska.pl/2020/04/27/komunikaty-kurii-metropolitalnej/], [dostęp: 27.04.2020].

⁴⁵ Zob. Biskup Koszalińsko-Kołobrzeski, *Wskazania w sprawie sprawowania posług duszpasterskich w tak zwanym obszarze czerwonym, pow. bytowski (nr 10 z dnia 17.09.2020 r.)*, 17.09.2020, KKWD, 48 (2020) 3, s. 81; Biskup Opolski, *Dekret*, 16.10.2020, [online], [dostępny: diecezja.opole.pl/index.php/homepage/kronika/18-kronikarskie/2643-najnowszy-dekret-biskupa-opolskiego-dot-trwajacej-pandemii], [dostęp: 8.09.2021]; Arcybiskup Metropolita Katowicki, *Zarządzenie w związku z aktualną sytuacją epidemiologiczną*, 24.10.2020, WA, 138 (2020) 10, s. 638; Kuria Bielsko-Żywiecka, *Zasady bezpieczeństwa epidemiologicznego – obowiązujące od 17 października 2020 roku*, 16.10.2020, RDBŻ, 27 (2020) 2, s. 101.

⁴⁶ Zob. Administrator Apostolski, *Wskazania*, 10.10.2020, MAG 65 (2021) 1–3, s. 172; Biskup Elbląski, *Wskazania*, 10.10.2020, EWD, 63 (2020), s. 67.

sakramentu bierzmowania jest biskup lub, na mocy prawa powszechnego lub szczególnego udzielenia, prezbiter⁴⁷. Sakramentu udziela się przez namaszczenie krzyżem czoła bierzmowanego, połączone z nałożeniem rąk i słowami wskazanymi przez obrzęd⁴⁸. Przewiduje się obecność świadka, chociaż normy kan. 892 wskazują na to pod warunkiem, że jest to możliwe⁴⁹.

Jak wspomniano wyżej, wraz z poprawą sytuacji epidemiologicznej, około połowy maja 2020 r., poszczególni biskupi zaczęli przyznawać możliwość celebracji sakramentu bierzmowania, przypominając jednak o potrzebie odpowiedniego przygotowania kandydatów⁵⁰ i obowiązku przestrzegania obowiązujących przepisów sanitarnych podczas celebracji. Zauważono, że nie wszyscy biskupi oficjalnie podnieśli kwestię wznowienia celebracji sakramentu w swoich zarządzeniach, podczas gdy ci, którzy to zrobili, wskazali różne warunki wznowienia celebracji⁵¹.

Interesujące jest obserwowanie kryteriów wskazanych przez biskupów w celu ustalenia dat sakramentu: niektórzy zaproponowali konsultacje

⁴⁷ „*Can. 882. Confirmationis minister ordinarius est Episcopus; valide hoc sacramentum confert presbyter quoque hac facultate vi iuris universalis aut peculiaris concessionis competentis auctoritatis instructus*”. Zob. L. Chiappetta, *Il Codice...*, s. 124.

⁴⁸ „*Can. 880 § 1. Sacramentum confirmationis confertur per unctionem chrismatis in fronte, quae fit manus impositione atque per verba in probatis liturgicis libris praescripta*”. Zob. tamże, s. 123.

⁴⁹ „*Can. 892. Confirmando, quantum id fieri potest, adsit patrinus, cuius est curare ut confirmatum tamquam verus Christi testis se gerat obligationesque eidem sacramento inhaerentes fideliter adimpleat*”. Zob. Quaderni di diritto ecclesiale (a cura di), *Codice di diritto canonico commentato*, Milano 2019^s, s. 771–772.

⁵⁰ Zob. Biskup Świdnicki, *Komunikat dotyczący Uroczystości Pierwszej Komunii św. i Sakramentu Bierzmowania*, 4.05.2020, ŚWK, 17 (2020) 2, s. 82; Wikariusz Generalny, *Komunikat w sprawie wznowienia udzielania sakramentu bierzmowania na terenie Archidiecezji Częstochowskiej*, 4.05.2020, [online], [dostępny: archiczesz.pl/zapowiedzi,35/komunikat-w-sprawie-wznowienia-udzielania-sakramentu-bierzmowania-na-terenie-archidiecezji-czestochowskiej, 1588667350.html], [dostęp: 4.05.2020]; Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Prymas Polski, *Rozporządzenie dotyczące wybranych form posługi duszpasterskiej w Archidiecezji Gnieźnieńskiej w stanie zagrożenia epidemicznego*, 8.05.2020, WAG, 125 (2020) 2, s. 212; Kuria wrocławska, *Komunikat w sprawie sakramentu bierzmowania w obecnych warunkach epidemicznych*, 8.05.2020, [online], [dostępny: 1589182806.pdf (diecezja.wloclawek.pl)], [dostęp: 8.05.2020]; Kuria sandomierska, 29.05.2020, KDS, R. CXIII, 5–6 (2020), s. 35; Biskup Bielsko-Żywiecki, *Wskazania duszpasterskie – 30 maja 2020*, 30.05.2020, RDBZ, 27 (2020) 2, s. 92.

⁵¹ Zob. Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Prymas Polski, *Rozporządzenie...*, 8.05.2020, s. 212; Kuria wrocławska, *Komunikat...*, 8.05.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl]; Kuria tarnowska, *Komunikat w sprawie udzielania sakramentu bierzmowania*, 14.05.2020, [online], [dostępny: diecezja.tarnow.pl/index.php/wiadomosci/item/7706-komunikat-w-sprawie-udzielania-sakramentu-bierzmowania-14-05-2020], [dostęp: 14.05.2020]; Metropolita Białostocki, *Zarządzenie*, 28.05.2020, WKAB, 48 (2020) 2, s. 88; Arcybiskup Metropolita Poznański, *Dekret dotyczący duszpasterstwa po zniesieniu limitów uczestników liturgii*, 28.05.2020, MKAP, 71 (2020) 6, s. 344; Wikariusz Generalny, *Zarządzenie w odniesieniu do przystępowania młodzieży do sakramentu bierzmowania*, 29.05.2020, KPD, 96 (2020) 2, s. 310; Biskup Sosnowiecki, *Rozporządzenie dotyczące niektórych aspektów duszpasterstwa w Diecezji Sosnowieckiej po 29 maja 2020 r.*, 30.05.2020, ODI, 2 (2020), s. 11.

z rodzicami kandydatów⁵²; zalecono ułatwienie przyjęcia sakramentu tym, którzy chcieliby go przyjąć w kolejnych miesiącach⁵³.

W tym kontekście zauważa się potrzebę konsultacji z katechetami na temat celowości i daty celebracji⁵⁴. W niektórych przypadkach, zwłaszcza w drugiej fali pandemii, pojawiła się potrzeba uzyskania pisemnej zgody rodziców⁵⁵.

Jak wskazano wcześniej, niektóre ogólne normy dotyczące liturgii podczas pandemii zostały powtórzone podczas celebracji sakramentu bierzmowania. W ten sposób przypomniano o obowiązku używania maseczek zakrywających nos i usta oraz o konieczności dezynfekcji rąk: (...) *w trakcie ceremonii bierzmowania należy zachować wszystkie przepisy sanitarne związane z uczestnictwem w nabożeństwach i udzielaniem sakramentów świętych, w tym szczególnie dotyczące maseczek ochronnych, środków dezynfekujących oraz odpowiedniej odległości między osobami*⁵⁶.

Co więcej, w niektórych przypadkach wydano pozwolenie na udzielanie tego sakramentu małym grupom, zgodnie z limitami uczestników dozwolonymi przez przepisy zdrowotne⁵⁷. Jeśli chodzi o udział świadków w obrzędzie sakramentalnym, w jednej diecezji zalecono tylko jednego świadka dla wszystkich bierzmowanych: *Przy organizacji uroczystości powinny zostać uwzględnione następujące zasady: (...) w związku ze wspomnianymi ograniczeniami ilości osób w świątyni, należy przewidzieć jednego świadka dla wszystkich bierzmowanych*⁵⁸.

⁵² Zob. Biskup Drohiczyński, *Czwarte zarządzenie...*, 3.04.2020, s. 184; Biskup Świdnicki, *Komunikat...*, 4.05.2020, s. 82; Kuria wrocławska, *Komunikat...*, 8.05.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl]; Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Prymas Polski, *Rozporządzenie...*, 8.05.2020, s. 212; Biskup Pelpliński, *Wskazania*, 29.05.2020, KKDP, 23 (2020), s. 86; Arcybiskup Metropolita Warszawski, *Słowo w związku ze złagodzeniem ograniczeń dotyczących kultu religijnego*, 29.05.2020, WAW, 11 (2020) 1, s. 198; Biskup Zielonogórsko-Gorzowski, *Zarządzenie...*, 30.05.2020, s. 101; Biskup Legnicki, *Korekta do zarządzenia Biskupa Legnickiego*, 30.05.2020, [online], [dostępny: diecezja.legnica.pl/korekta-do-zarzadzenia-biskupa-legnickiego-30-maja-2020/], [dostęp: 10.09.2021]; Kuria przemyska, *Komunikat Kurii Metropolitalnej*, 14.05.2020, [online], [dostępny: przemyska.pl/2020/05/14/komunikaty-kurii-metropolitalnej-14-maja-2020/], [dostęp: 14.05.2020].

⁵³ Zob. Kuria wrocławska, *Komunikat...*, 8.05.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl]; Wikariusz Generalny, *Zarządzenie w odniesieniu do przystępowania młodzieży do sakramentu bierzmowania*, 29.05.2020, KPD, 96 (2020) 2, s. 310.

⁵⁴ Zob. Biskup Świdnicki, *Komunikat...*, 4.05.2020, s. 82.

⁵⁵ Zob. Biskup Pelpliński, *Wskazania*, 2.09.2020, KKDP, 36 (2020), s. 121–122.

⁵⁶ Kuria wrocławska, *Komunikat...*, 8.05.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl].

⁵⁷ Zob. Biskup Świdnicki, *Komunikat...*, 4.05.2020, s. 83; Kuria wrocławska, *Komunikat...*, 8.05.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl]; Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Prymas Polski, *Rozporządzenie...*, 8.05.2020, s. 212; Kuria przemyska, *Komunikat...*, 14.05.2020, [online], [dostępny: przemyska.pl].

⁵⁸ Kuria wrocławska, *Komunikat...*, 8.05.2020, [online], [dostępny: diecezja.wloclawek.pl].

Niektóre diecezje, podkreślając potrzebę zachowania dystansu społecznego między uczestnikami, zalecały pominięcie gestu położenia ręki świadka na ramieniu bierzmowanych: *W czasie celebracji sakramentu bierzmowania kandydaci przystępują do biskupa w jednym rzędzie. Świadkowie bierzmowania towarzyszą przyjmującym w odległości ok. 1,5 m, nie kładąc prawej ręki na ramieniu przyjmującego bierzmowanie*⁵⁹.

Ta ostatnia kwestia pojawiła się w dokumencie Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z 1 października 2020 r., w którym powtórzono, że od gestu nałożenia ręki świadka nie zależy ważność samego sakramentu, a zatem można go pominąć. W tym samym dokumencie podkreślono, że używanie pewnych artykułów higienicznych lub narzędzi podczas namaszczenia krzyżmem świętym nie podważa ważności sakramentu, jednak praktyka ta ma być ograniczona do okresu pandemii.

Streszczenie

„Nadzwyczajny ustawodawca”, jak można by nazwać mało znanego wirusa SARS-CoV-2, w sposób zdecydowany wpłynął na życie Kościoła katolickiego w 2020 r. w wielu aspektach jego funkcjonowania, posłudze duszpasterskiej, a szczególnie w *munus sanctificandi*.

W odniesieniu do sakramentów chrztu i bierzmowania, z powodu obowiązujących restrykcji państwowych, biskupi musieli znaleźć nowy sposób, aby właściwie przygotować rodziców oraz młodzież, jak również przełożyć daty odpowiednich celebracji. Podjęto również próbę udzielania ich w sytuacji, gdy wierni byli w niebezpieczeństwie śmierci lub gdy wymagało tego większe dobro duchowe.

Sommario

Il legislatore straordinario, come si potrebbe definire il poco conosciuto all'epoca virus SARS-CoV-2, ha decisamente influenzato nel corso del 2020 la vita della Chiesa cattolica, i vari aspetti della sua organizzazione e attività, in particolare sul servizio pastorale e, più in generale, sull'esercizio della sua funzione di santificazione (*munus sanctificandi*). Per quanto riguarda i sacramenti del Battesimo e della Cresima a causa delle restrizioni statali in vigore, i Vescovi hanno dovuto trovare qualche nuova modalità per eseguire l'adeguata preparazione dei genitori e dei giovani, come pure posticipare, almeno in alcune circostanze, la data delle rispettive celebrazioni. Si cercava anche di amministrarli quando i fedeli si trovavano in pericolo di morte o quando lo richiedeva un bene spirituale superiore.

⁵⁹ Biskup Pelpliński, *Wskazania...*, 2.09.2020, s. 121.